

Ludmila Procházková: Za války ukrývala dva roky prezidentovu ženu!

Z původních sedmi statečných zbyla už pouze jedna žena. Dva roky sedm odvážlivců ukrývalo během druhé světové války manželku a dceru armádního generála a pozdějšího prezidenta republiky Ludvíka Svobody. Přitom stačil jeden neopatrný krok a Džbánice na Moravskokrumlovsku by dopadly jako Lidice...

Vše začalo už v roce 1941. V tu dobu totiž Irena Svobodová, manželka pozdějšího prezidenta Československa Ludvíka Svobody, navázala kontakt se skupinou čtyř parašutistů z tehdejšího Sovětského svazu a současně se gestapo začalo zajímat o jejího muže. Němci se ale o její činnosti dozvěděli a měla skončit na popravišti.

Irena Svobodová s dcerou Zoe utekla k příbuzným na Vysočinu, Němci ale chytili jejího syna Mirka. Ten, byť velmi mladý, ani během mučení nevyzradil úkryt matky a nakonec byl zastřelen v koncentračním táboře Mauthausen, kam byl odeslán s poznámkou – návrat nežádoucí. Zhruba po roce byl úkryt Svobodové prozrazen, a tak musela znovu i s dcerou utíkat. Tentokrát do Džbánic, k majitelce místního obchodu s potravinami.

Tajemství sedmi

Na cizí legitimace jely obě ženy nejprve vlakem do Moravského Krumlova a dále autobusem. Irena i její dcera Zoe ve Džbánicích zůstaly až do konce války. O obou gestapem hledaných ženách vědělo pouze sedm zasvěcených. Šest jich bylo z jedné rodiny, poslední a jedinou cizí byla tehdejší pomocnice v obchodě Ludmila Procházková. „Tady o tom nikdo jiný neměl ani tušení. A já se musela zapřísáhnout majitelce obchodu, že nikomu neřeknu ani slovo.

Dokázala jsem mlčet nejen doma, ale také před chlapcem, se kterým jsem tehdy chodila. Až později mi došlo, co vše se mohlo stát. Když se po válce mnozí dozvěděli, co se odehrávalo nedaleko nich, nemohli tomu ani uvěřit. Však také kdyby se to Němci doslechli, bylo by s námi všemi zle. Celá vesnice by byla vypálena. Ten, kdo tvrdil po válce, že o všem věděl, kecal. Povíдалo se všechno možné, ale byly to jen dohady. Nikoho z nich nenapadlo, že se v takové díře někdo až z Prahy může skrývat,“ tvrdí Ludmila Procházková.

Dům, nebo labyrint?

Dům se společnými prostory pro bydlení i obchod s potravinami mohl připomínat spíše promyšlený labyrint chodeb a skrýší. Kupříkladu pro cesty z bytu vedly do sklepů hned dva prokopené otvory. Tajnou chodbu ukrývalo také dno lavice na prádlo. Do sklepa vedly i schody z dlouhé chodby za vraty. Ze sklepa se mohlo po žebříku vylézt na půdu, kde byl připraven další úkryt, případně se na jejím druhém konci mohlo slézt rychle dolů.

Za jiných okolností by to pro děti byla super prolézačka. U Černých na Moravskokrumlovsku, v domě s obchodem, na to neměl však nikdo ani pomyšlení.

„Němci si u nás podávali kliku. Smrděli potem, byli většinou špinaví, měli takové ty těžké boty, které už při dupnutí budily přirozený respekt. Mnohokrát jsem si říkala: Pane Bože, oni už to asi ví! Kolikrát jsem si pomyslela, že se blíží náš konec. Chodili ale také na náš záchod, který byl na dvoře. Stávalo se, že se musely Sobotka (takto nazývá Procházková manželku Ludvíka Svobody) i Zoe schovat a zamknout na poslední chvíli hned vedle do světničky a tam poslouchaly, o čem se Němci baví. Na to, že jim hrozí nebezpečí, jsem je upozorňovala zakašláním třikrát po sobě. Musela jsem být pořád ve střehu,“ popisuje události, které se odehrály ve Džbáncích už skoro před šedesáti lety, jejich pamětnice.

Noční procházky po dvorku

Většinu času trávily Irena a Zoe Svobodovy někde zavřené, protože když nešli do obchodu nakupovat Němci, potom tam chodili místní. Jenže i před těmi bylo nutné celou skutečnost držet v tajnosti. Z úkrytu mohly ženy vylézt až pozdě večer. Buď se jen tak procházely aspoň chvíli na čerstvém vzduchu na dvorku, dál se stejně za dva roky nikdy nedostaly, nebo si přišly do kuchyně poslechnout rádio.

I tak museli být všichni ve střehu. Stávalo se totiž, že navečer někdo zaklepal na dveře, neboť se mnozí do obchodu prostě dříve nedostali. I s touto variantou se ale počítalo. Zatímco zakašláním třikrát po sobě znamenalo – pozor nebezpečí, potom zabouchání na dveře třikrát po sobě bylo upozorněním, že přichází některý z členů rodiny.

„Uklidňovali jsme se tím, že by je možná nikdo ani nepoznal. Vydávali bychom je za tetu a její dceru Slávku. Ale stejně člověk nikdy nemohl vědět, co se každým okamžikem může stát. V obchodě to bylo hrozné, ještě že jsem to vše dokázala skoro pokaždé nechat za jeho dveřmi. Jakmile jsem z obchodu odešla, spadlo to ze mě. Bylo mi osmnáct, takže mě zajímaly i jiné věci, třeba můj chlapec,“ vzpomíná na svého budoucího manžela Ludmila Procházková.

Přestože se narodila ve stejném roce jako Zoe (1925), moc toho spolu nenamluvily. „Když ona chtěla studovat, a tak pořád jen ležela v knížkách. To se Sobotkou jsme byly jiné kamarádky. Na nic si nehrála, nedělala mezi lidmi rozdíly,“ vzpomíná na bývalou první dámu Ludmila Procházková.

Hlady nestrádaly

I když byly v té době potraviny na lístky, hlady ženy netrpěly. Majitelka obchodu třeba nakoupila látku, ze které jí Irena cokoliv ušila. Povlečení, peřiny... A majitelka obchůdku potom vše zhotovené, jako správná obchodnice, někde prodala nebo vyměnila například za hroudu másla. Navíc bratr Černé měl hospodářství s prasaty, takže hlady nakonec nikdo nestrádal.

Osvobození bombardováním

Džbánice byly sovětskou armádou osvobozeny začátkem května. „Každým rokem tady bývala přesně 5. května pouť. Jenže v pětáctýřicátém nás z ní vytrhlo bombardování. Stačili jsme sebrat pouze nějakou tu deku, peřinu a utéct do nedalekých krytů. Já byla v době náletu zrovna u rodičů, takže jsem nechala obě ženy ve sklepě domu samotné, protože nebyl čas se k nim dostat. O bezpečí však měly ve sklepě postaráno. Sověti ve snaze Němce vypakovat shazovali z nebe jednu pumu za druhou. Hrůza. Tanky potom přijely od Hostěradic. Ještě po cestě Rusové zabili jednoho mladíka z vesnice. Procházel se v akátkách, mával jim, jenže oni nevěděli, kdo to je, a tak ho zastřelili. Večer tady měli Sověti posezení ve škole. Hráli na harmoniku, ožrali se, byli veselí až moc. Až děvčata musela utéct,“ vypráví Ludmila Procházková.

Svobodová odjela do Prahy

Se Sověty opustily Džbánice rovněž Irena a Zoe Svobodovy. Poslali pro ně nákladní auto. „Co by taky tady dělaly. Rozloučení bylo takové nahonem. Byli jsme ještě všichni dolekaní z toho, co se tady odehrálo. Hlavně z ohně všude kolem. Irena a Zoe nám při loučení za vše poděkovaly, za mlčení jsem dokonce dostala šicí stroj a nějakou tu výbavu na vdávání. Chtěly, abych s nimi odjela do Prahy, že mi tam něco najdou. Byla jsem sice svobodná, ale už zadaná. Můj chlapec by se mnou nešel, nenechal by tady hospodářství. A tak bylo rozhodnuto,“ říká Ludmila Procházková. Od té doby se podle jejích slov v Džbánicích už ani jedna z nich neukázala.

„Když jdu kolem domu, tak se mi mnohé připomene. Třeba průjezd a schody, jež vedly do sklepa, vzpomenu si na žebřík, po kterém se lezlo na půdu,“ popisuje vzpomínky Ludmila Procházková. Ta se se Zoe Klusákovou Svobodovou potkala naposledy před dvěma roky v Praze, při vzpomínce na 30. výročí úmrtí Ludvíka Svobody.

LUDVÍK SVOBODA

Ludvík Svoboda byl československý generál a politik, v letech 1968 až 1975 prezident Československé socialistické republiky. Se svou ženou, za svobodna Irenou Stratilovou, se oženil v roce 1923. Po rozbití Československa nacistickým Německem se zapojil do odbojové organizace Obrana národa a v červnu 1939 odešel do Polska, kde organizoval československou jednotku. Během Pražského jara byl z podnětu Alexandra Dubčeka 30. března 1968 po abdikaci Antonína Novotného zvolen prezidentem. V roce 1975 byl zbaven moci.

Tento dům býval obchod. Zatímco nacisté hodovali na zahrádce, uvnitř domu Irena Svobodová s dcerou pár metrů od nich ani nedutaly.

Na tomto dvorku se po setmění bývalá první dáma s dcerou procházely.

Vstup do sklepa domu , kde Irena a Zoe strávily skoro dva roky

Irena Svobodová s manželem v zahradách Pražského hradu

Ludvík Svoboda

(pro Aha! – Petr Podroužek, ČTK)

24.dubna 2011 . 12.00